

Bruxelles, 14. lipnja 2024.
(OR. en)

10817/24

Međuinstitucijski predmet:
2008/0140(CNS)

ANTIDISCRIM 95
FREMP 291
GENDER 114
JAI 968
MI 583
SOC 435

IZVJEŠĆE

Od:	Predsjedništvo
Za:	Vijeće
Br. preth. dok.:	10476/24
Br. dok. Kom.:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Predmet:	Direktiva o provedbi načela jednakog postupanja (članak 19.) – izvješće o napretku

I. UVOD

Komisija je 2. srpnja 2008. Vijeću i Europskom parlamentu podnijela prijedlog direktive Vijeća kojim se zaštita od diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije želi proširiti na područja izvan zapošljavanja. Dopunjujući postojeće zakonodavstvo Unije¹ u tom području, predloženom horizontalnom direktivom o jednakom postupanju zabranila bi se diskriminacija na navedenim temeljima u sljedećim područjima: socijalnoj zaštiti, što uključuje i socijalno osiguranje i zdravstvenu zaštitu, obrazovanju, te pristupu robi i uslugama, što uključuje i stanovanje.

¹ Posebno direktive Vijeća 79/7/EEZ, 2000/43/EZ, 2000/78/EZ i 2004/113/EZ.

Nakon stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. prijedlog je sada obuhvaćen člankom 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UEFU) (poseban zakonodavni postupak); stoga je u Vijeću, nakon dobivanja suglasnosti Europskog parlamenta, potrebna jednoglasnost.

Europski parlament donio je mišljenje 2. travnja 2009.² u okviru postupka savjetovanja. Vijeće će morati zatražiti suglasnost Europskog parlamenta za konačni tekst.

Iako se o prijedlogu raspravlja već gotovo 16 godina i gotovo svako predsjedništvo stavilo je taj predmet na dnevni red Vijeća, dosad nije bilo moguće postići dogovor. Posljednje izvješće o napretku³ podneseno je Vijeću EPSCO 12. lipnja 2023.

Iako velika većina delegacija već dugo podupire Direktivu te podržava činjenicu da se njome želi dopuniti postojeći pravni okvir pružanjem odgovora na sve četiri osnove diskriminacije s pomoću horizontalnog pristupa, pojedine druge delegacije izrazile su zabrinutost i zatražile pojašnjenja u vezi s percipiranim nedostatkom pravne sigurnosti, podjelom nadležnosti i poštovanjem načela supsidijarnosti te u vezi s učinkom prijedloga, osobito u pogledu potencijalnih financijskih implikacija.

Tijekom godina provedene su važne izmjene teksta kako bi se otklonile izražene bojazni, među ostalim tako da su se pojasnile pravne obveze u pogledu sadržaja i podjele nadležnosti te znatno ograničio potencijalni financijski učinak Nacrta direktive.

Komisija je podupirala traženje kompromisa, uz zadržavanje analitičke rezerve na sve izmjene svojeg izvornog prijedloga u ovoj fazi.

² Vidjeti dokument A6-0149/2009. Sadašnji saziv Parlamenta izvjestiteljicom je imenovao Alice Kuhnke (SE / Zeleni / Europski slobodni savez).

³ 9043/23. Vijeće je održalo i raspravu o politikama u vezi s prijedlogom (vidjeti dok. 9544/23).

II. RAD VIJEĆA TIJEKOM BELGIJSKOG PREDSEDANJA

Tijekom belgijskog predsjedanja intenzivno se radilo na prijedlogu kako bi se postigla jednoglasnost. O prijedlogu se raspravljalo na trima sastancima Radne skupine za socijalna pitanja⁴, tri puta u okviru Corepera⁵ te na razini Vijeća. Predsjedništvo je predstavilo četiri skupa redakcijskih prijedloga kako bi se odgovorilo na preostale bojazni koje su iznijele delegacije, osobito one u vezi s pravnom sigurnošću, poštovanjem načela supsidijarnosti i potencijalnim financijskim učinkom buduće direktive⁶.

Predsjedništvo je na sljedeći način odgovorilo na te bojazni:

1. Tekst je preoblikovan kako bi se pojasnio opseg obveza država članica u pogledu *razumne prilagodbe* za osobe s invaliditetom (članak 4. i uvodne izjave od 19.a do 20.d) i kako bi se razlikovalo te obveze od obveze osiguravanja pristupačnosti, koja je prethodno izbrisana.
2. *Nadležnosti država članica u području obrazovanja*, među ostalim u pogledu određivanja naknada i dobnih ograničenja, jasnije su određene (članak 3. stavak 2. točka (d) i uvodna izjava 17.g).
3. Tekst je dodatno pojašnjen upućivanjem na opsežno diskrecijsko pravo država članica u pružanju, naručivanju i organiziranju usluga od općeg interesa te potvrđivanjem da varijacije među lokalnim ili regionalnim razinama u pružanju *usluga od općeg interesa* kao takve ne predstavljaju diskriminaciju (članak 3. stavak 5.a i uvodna izjava 11.)
4. Tekst je izmijenjen tako da se predviđa mogućnost da države članice odgovore na *demografski izazov* pada stopa nataliteta (članak 3. stavak 4.a i uvodna izjava 19-a).

⁴ Sastanci su održani 20. veljače, 14. ožujka i 9. travnja.

⁵ 18. travnja, 26. travnja i 14. lipnja.

⁶ Dokumenti 5552/24, 6630/24, 7549/24 i 8616/24 (objavljeno bez promjene u dokumentu 8616/1/24 REV 1 te uz manje tehničke i redakcijske prilagodbe u 10476/24).

5. Predsjedništvo je nadalje pojasnilo uvjete za *razlike u postupanju na temelju dobi ili invaliditeta* (članak 2. stavak 5.a i članak 2. stavak 6. te uvodne izjave 14-a i 14.a).
6. Jednako tako, predsjedništvo je pojasnilo odredbe koje se odnose na *razlike u postupanju na temelju dobi ili zdravstvenog stanja osobe, osobito u području financijskih usluga* (članak 2. stavci 7.a i 7. te uvodna izjava 15.ab).
7. Rok za prenošenje smanjen je na tri godine u usporedbi s prethodnim nacrtom, s obzirom na produljeno razdoblje koje je već proteklo od prvotnog podnošenja prijedloga, te je relevantna odredba preformulirana u skladu s postojećom praksom (članak 15. stavak 2.). S druge strane, *razdoblje obveze izvješćivanja* produljeno je na četiri godine.
8. Uvodna izjava 9. preformulirana je kako bi se izričito potvrdilo da je provedena pomna procjena u pogledu načela supsidijarnosti i proporcionalnosti.
9. Unesen je i niz izmjena kako bi se tekst *ažurirao* i kako bi se poboljšala njegova unutarnja dosljednost i jasnoća.

Na sastancima Corepera 18. i 26. travnja vrlo velika većina delegacija podržala je tekst predsjedništva i cilj postizanja općeg pristupa u Vijeću 7. svibnja 2024. Međutim, nekoliko delegacija zatražilo je više vremena kako bi dovršile svoje interne postupke donošenja odluka i imale priliku uputiti sve preostale primjedbe⁷. Predsjedništvo je stoga cilj rasprave na sastanku Vijeća EPSCO 7. svibnja promijenilo u raspravu o politikama. Tijekom te rasprave o politikama⁸ u Vijeću vrlo velika većina delegacija pozvala je na brz dogovor o prijedlogu, tijekom belgijskog predsjedanja, na temelju najnovijeg kompromisnog teksta. Međutim, tri delegacije zadržale su svoje opće rezerve.

⁷ Predsjedništvo nije zaprimilo pisane komentare.

⁸ Dok. 9094/24.

Nakon rasprave o politikama u Vijeću predsjedništvo je održalo bilateralne rasprave s delegacijama koje su još imale postojeće bojazni kako bi pokušalo pronaći rješenja i utrti put prema postizanju jednoglasnosti. Direktiva je zatim ponovno uvrštena na dnevni red Corepera 14. lipnja⁹. Tijekom rasprava u Coreperu, iako je vrlo velika većina delegacija mogla poduprijeti tekst predsjedništva i cilj postizanja općeg pristupa u Vijeću, tri delegacije i dalje su zadržale rezervacije. Time je postalo jasno da se potrebna jednoglasnost još ne može postići.

III. ZAKLJUČAK

Kompromisni tekst predsjedništva priložen je ovom izvješću. Velika većina delegacija potvrdila je svoju snažnu potporu tom tekstu i pozvala na njegovo brzo donošenje. Komisija je naglasila da donošenje prijedloga i dalje smatra prioritetom.

Predsjedništvo napominje da trenutačni kompromisni tekst, u kojem se uzimaju u obzir sve specifične iznesene bojazni i koji podupiru 24 države članice, još nije jednoglasno odobren. S obzirom na aktualni porast diskriminacije i uznemiravanja ranjivih skupina, koji ukazuje na hitnu potrebu za osiguravanjem zajedničke i horizontalne zaštite građana u cijeloj Europskoj uniji od diskriminacije na temelju svih zaštićenih osnova, predsjedništvo se nada da se u bliskoj budućnosti može prikupiti dodatna potpora kako bi se postigla potrebna jednoglasnost u Vijeću.

⁹ Budući da nisu zaprimljeni dodatni prijedlozi za izmjenu teksta, predsjedništvo nije unijelo znatne izmjene u kompromisni tekst o kojem se raspravljalo na sastancima Corepera 18. i 26. travnja. Unesene su samo manje tehničke i redakcijske prilagodbe (vidjeti dok. 10476/24).

Prijedlog

DIREKTIVA VIJEĆA

**o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili
uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju**

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 19. stavak 1.,

uzimajući u obzir prijedlog Europske komisije¹⁰,

nakon prosljeđivanja nacрта zakonodavnog akta nacionalnim parlamentima,

uzimajući u obzir suglasnost Europskog parlamenta¹¹,

u skladu s posebnim zakonodavnim postupkom,

¹⁰ SL C , , str. .

¹¹ SL C , , str. .

budući da:

- (1) U skladu s člankom 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) Unija se temelji na vrijednostima poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina, vrijednostima koje su zajedničke svim državama članicama. U skladu s člankom 6. UEU-a Unija priznaje prava, slobode i načela koji su određeni Poveljom Europske unije o temeljnim pravima („Povelja o temeljnim pravima”). Na temelju istog članka temeljna prava, kako su zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i kako proizlaze iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, čine opća načela prava Unije.
- (2) Pravo svih osoba na jednakost pred zakonom i zaštitu od diskriminacije opće je pravo priznato Općom deklaracijom o ljudskim pravima, Konvencijom Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Međunarodnom konvencijom o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, sporazumima Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima te o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (UNCNRPD), Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Europskom socijalnom poveljom, koje su potpisale sve države članice. Ovom Direktivom, a posebno odredbama u pogledu razumne prilagodbe, poštuju se temeljna načela prepoznata u UNCRPD-u i Konvenciji Ujedinjenih naroda o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine.

- (2a) Od 23. prosinca 2010. Unija je stranka UNCRPD-a. U skladu s člankom 216. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, odredbe UNCRPD-a sastavni su dio pravnog poretka Europske unije te bi zakonodavstvo Unije stoga trebalo tumačiti na način koji je u skladu s UNCRPD-om. Konkretno, u članku 2. UNCRPD-a u definiciju diskriminacije uključeno je uskraćivanje razumne prilagodbe, dok su člankom 9. obuhvaćene obveze u pogledu pristupačnosti. U svojoj komunikaciji naslovljenoj „Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030.“, Komisija ističe dugotrajne nejednakosti i diskriminaciju osoba s invaliditetom izvan područja zapošljavanja, i to u područjima kao što su socijalna zaštita, zdravstvena skrb, obrazovanje i pristup robi i uslugama, uključujući stanovanje, kao i potrebu za daljnjim poboljšanjem zakonodavstva EU-a u tim pitanjima. Ovom Direktivom doprinosi se rješavanju tih pitanja, zajedno s drugim djelovanjima poduzetima na razini Unije i država članica u provedbi UNCRPD-a.
- (3) Ovom Direktivom poštuju se i slijede temeljna prava i načela koja su posebno prepoznata Poveljom o temeljnim pravima. Člankom 10. Povelje o temeljnim pravima prepoznaje se pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; člankom 21. zabranjuje se diskriminacija, među ostalim diskriminacija na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije, a člankom 26. priznaje se pravo osoba s invaliditetom na mjere čiji je cilj osiguravanje njihove neovisnosti.
- (4)
- (5) Europsko vijeće u svojim je zaključcima usvojenima u Bruxellesu 14. prosinca 2007. pozvalo države članice na jačanje napora na sprečavanju diskriminacije na tržištu rada i izvan njega i borbu protiv te diskriminacije.

- (5a) Kako bi se izgradila Unija ravnopravnosti, Komisija je 2020. i 2021. donijela ključne strategije i akcijske planove¹² kojima se promiče načelo jednakog postupanja i doprinosi borbi protiv diskriminacije kombinacijom ciljanih mjera i uključivanjem ravnopravnosti u sva područja politike, uz istodobno upućivanje na važnost intersekcijskog pristupa.
- (5ab) Vijeće je 4. ožujka 2022. usvojilo zaključke o suzbijanju rasizma i antisemitizma kako bi se odgovorilo na zabrinjavajući porast rasističkih i antisemitskih incidenata u državama članicama EU-a¹³. Osim toga, zajednička komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću naslovljena „Nema mjesta za mržnju: Europa ujedinjena protiv mržnje” usmjerena je na ulaganje većih napora EU-a u borbu protiv mržnje u svim njezinim oblicima, i to jačanjem djelovanja u nizu politika. Navedena je komunikacija prije svega poziv na djelovanje kako bi se osiguralo da Europa bude mjesto na kojem svi ostvaruju temeljne vrijednosti Unije. Ravnopravnost i nediskriminacija među tim su temeljnim vrijednostima i pravima, kao što je sadržano u članku 2. Ugovora i Povelji EU-a o temeljnim pravima. One su osnova za osiguravanje toga da sve osobe, bez obzira na to tko su, mogu živjeti zajedno bez straha. Unija je predana izgradnji društva u kojem svi imaju jednake mogućnosti za razvoj i slobodu izražavanja svoje individualnosti. Poticanje takvog društva snažan je način zaštite od mržnje i netolerancije¹⁴.

¹² Strategija za rodnu ravnopravnost 2020. – 2025., Aksijski plan EU-a za borbu protiv rasizma 2020. – 2025., strateški okvir EU-a za Rome za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma 2020. – 2030., Strategija za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020. – 2025. i Strategija za prava osoba s invaliditetom 2021. – 2030. Osim toga, Komisija je donijela Strategiju za suzbijanje antisemitizma i njegovanje židovskog načina života.

¹³ [pdf \(europa.eu\)](#)

¹⁴ JOIN(2023) 51 final, 6.12.2023.

- (5ac) Kao odgovor na zaključke Europskog vijeća iz lipnja 2023.¹⁵, u komunikaciji Komisije naslovljenoj „Demografske promjene u Europi: paket instrumenata za djelovanje” od 11. listopada 2023.¹⁶ utvrđen je sveobuhvatan pristup demografskim promjenama i predstavljen skup alata politika koji su dostupni državama članicama te su države članice pozvane da postave ravnopravnost, nediskriminaciju i međugeneracijsku pravednost u središte političkih odluka.
- (6) Europski parlament pozvao je na proširenje zaštite od diskriminacije u pravu Europske unije u svojim rezolucijama od 20. svibnja 2008., 8. rujna 2015. i 19. travnja 2023.
- (6a) Diskriminacija ima ozbiljan učinak ne samo na pojedince, već i na društvo, među ostalim na bruto domaći proizvod, porezne prihode i društvenu koheziju. Zaštitom od diskriminacije predviđenom ovom Direktivom može se doprinijeti boljem zdravstvenom stanju, obrazovnim rezultatima te, zbog svih tih razloga, povećanju bruto domaćeg proizvoda država članica.

¹⁵ Zaključci Europskog vijeća, 29. i 30. lipnja 2023.

¹⁶ COM(2023) 577 final, 11.10.2023.

- (7) Europska komisija u svojoj je komunikaciji „Obnovljena socijalna agenda: mogućnosti, pristup i solidarnost u Europi 21. stoljeća” potvrdila da u društvima u kojima se svaki pojedinac smatra jednakovrijednim nikakve umjetne prepreke ni diskriminacija bilo koje vrste nikoga ne bi smjele sprečavati da te mogućnosti iskoriste. Diskriminacija na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije može ugroziti postizanje ciljeva Unije kako su utvrđeni u Ugovorima, a posebno postizanje visoke razine zaposlenosti i socijalne zaštite, podizanje životnog standarda i kvalitete života i ostvarivanje gospodarske i socijalne kohezije te solidarnosti. Također može ugroziti ciljeve ukidanja prepreka slobodnom kretanju osoba, robe i usluga među državama članicama. Europska komisija svoju je predanost borbi protiv diskriminacije i promicanju jednakih mogućnosti dodatno istaknula i obnovila u komunikaciji naslovljenoj „Nediskriminacija i jednake mogućnosti: obnovljena obveza”. Europski parlament, Vijeće i Europska komisija proglasili su 2017. europski stup socijalnih prava, čije treće načelo obuhvaća pravo svake osobe, bez obzira na rod, rasnu ili etničku pripadnost, vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, na jednako postupanje i jednake mogućnosti u pogledu zapošljavanja, socijalne zaštite, obrazovanja te pristupa robi i uslugama dostupnima javnosti¹⁷. U svojem akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava Komisija potvrđuje da je za jednako postupanje i ravnopravan pristup potreban učinkovit, pravilno proveden i ažuriran pravni okvir, pri čemu se posebno upućuje na ovu Direktivu¹⁸.

¹⁷ Međuinstitucijski proglas o europskom stupu socijalnih prava (2017/C 428/09)(SL C 428/10, 13.12.2017.).

¹⁸ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija naslovljena „Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava” (COM(2021) 102 final, 4.3.2021.).

- (8) Postojeće zakonodavstvo Europske unije uključuje tri pravna instrumenta na temelju članka 13. Ugovora o osnivanju Europske zajednice, koji je zamijenjen člankom 19. UFEU-a, i jedan pravni instrument na temelju članka 19. UFEU-a. Prva su tri pravna instrumenta Direktiva 2000/43/EZ¹⁹, Direktiva 2000/78/EZ²⁰ i Direktiva 2004/113/EZ²¹, kojima je cilj sprečavanje i borba protiv diskriminacije na temelju spola, rasnog i etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi i seksualne orijentacije. Ti su instrumenti dokazali korisnost zakonodavstva u borbi protiv diskriminacije. Posebno se Direktivom 2000/78/EZ uspostavlja opći okvir za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi i seksualne orijentacije. Ipak, razina i oblik zaštite od diskriminacije po tim osnovama u područjima koja nisu povezana sa zapošljavanjem razlikuju se među državama članicama. Direktivom 2000/43/EZ osobe se štiti od diskriminacije na temelju njihova rasnog ili etničkog podrijetla u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, socijalnoj zaštiti i obrazovanju, dok se Direktivom 2004/113/EZ pruža zaštita od diskriminacije na temelju spola u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, uz isključivanje sadržaja medija i oglašavanja kao i obrazovanja. Uz ta tri pravna instrumenta, Direktivom 2024/1499/EU²² utvrđuju se standardi za tijela za jednakost kako bi se osigurala pravilna provedba tih i drugih direktiva u području jednakog postupanja.

¹⁹ Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo (SL L 180, 19.7.2000., str. 22.).

²⁰ Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL L 303, 2.12.2000., str. 16.).

²¹ Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga (SL L 373, 21.12.2004., str. 37.).

²² DIREKTIVA VIJEĆA (EU) 2024/1499 od 7. svibnja 2024. o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, jednakog postupanja u pitanjima zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, te o izmjeni direktiva 2000/43/EZ i 2004/113/EZ (SL L, 2024/1499, 29.5.2024., str. 1.).

- (9) Cilj je ove Direktive stoga, polazeći od pomne procjene s obzirom na načela supsidijarnosti i proporcionalnosti, s obzirom na osnove koje obuhvaća proširiti razinu i oblik zaštite [...] od diskriminacije s područja povezanih sa zapošljavanjem na posebna područja utvrđena ovom Direktivom. Stoga bi zakonodavstvom Unije trebalo zabraniti diskriminaciju na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije u nizu područja koja se ne odnose na tržište rada, odnosno u području pristupa socijalnoj zaštiti i obrazovanju te pristupa i nabave robe odnosno pružanja usluga, što uključuje stanovanje. Usluge bi se trebale smatrati uslugama u smislu članka 57. UFEU-a.
- (10) Direktivom 2000/78/EZ zabranjuje se diskriminacija u pristupu strukovnom osposobljavanju; tu zaštitu potrebno je nadopuniti proširivanjem zabrane diskriminacije na obrazovanje koje se ne smatra strukovnim osposobljavanjem.
- (11) Ovom Direktivom ne bi se trebale dovoditi u pitanje nadležnosti država članica, posebno u područjima obrazovanja, socijalne sigurnosti i zdravstvene zaštite. Njome se također ne bi trebalo dovoditi u pitanje ključnu ulogu i široko diskrecijsko pravo država članica u pružanju, naručivanju i organiziranju usluga od općeg interesa, koje mogu uključivati različite razine usluga između nacionalne, regionalne ili lokalne razine, ovisno, primjerice, o podjeli nadležnosti unutar država članica te o regionalnim i lokalnim okolnostima. Razlike u postupanju koje proizlaze iz regionalnih ili lokalnih varijacija u razini takvih usluga stoga ne predstavljaju diskriminaciju u smislu ove Direktive.
- (12) Smatra se da diskriminacija uključuje izravnu diskriminaciju, neizravnu diskriminaciju, uznemiravanje, navođenje na diskriminaciju i uskraćivanje razumne prilagodbe osobama s invaliditetom. Smatra se da do diskriminacije dolazi i kada se temelji na više osnova.

- (12a) Kao što se može zaključiti iz sudske prakse Suda Europske unije, diskriminacija se javlja, među ostalim, kada se osobu stavlja u nepovoljniji položaj ili je se uznemiruje zbog povezanosti koju ta osoba ima, ili za koju se smatra da je ima, s osobama određene vjere ili uvjerenja, osobama s invaliditetom, osobama određene dobi ili seksualne orijentacije ili s organizacijama koje se bave promicanjem prava takvih osoba. Do diskriminacije dolazi i kada se osobu stavlja u nepovoljniji položaj ili je se uznemiruje zbog njezine pretpostavljene vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije²³.
- (12ab) Može biti važno uzeti u obzir specifične nepovoljne situacije koje proizlaze iz višestruke diskriminacije, uključujući intersekcijsku diskriminaciju, kako bi se obuhvatila složena stvarnost slučajeva diskriminacije i poboljšala zaštita žrtava. Pod intersekcijskom diskriminacijom podrazumijeva se diskriminacija, u bilo kojem njezinu obliku, na temelju bilo koje kombinacije dvaju ili više sljedećih osnova: vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije, što obuhvaća situacije koje ne bi dovele do diskriminacije dotične osobe kada bi se te osnove razmatrale zasebno, kao i na temelju kombinacije jedne ili više navedenih osnova i bilo koje osnove koja je zaštićena na temelju Direktive 2000/43/EZ, Direktive 2004/113/EZ ili Direktive 79/7/EEZ.
- (12b) Uznemiravanje je protivno načelu jednakog postupanja jer se žrtve uznemiravanja ne mogu, poput ostalih, koristiti pristupom socijalnoj zaštiti, obrazovanju te robi i uslugama. Postoje različiti oblici uznemiravanja, poput neželjenog verbalnog, fizičkog ili drugog neverbalnog ponašanja. Takvo se ponašanje smatra uznemiravanjem u smislu ove Direktive kada se ponavlja ili je na drugi način tako ozbiljne prirode da mu je cilj ili posljedica povreda dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, ponižavajućeg, neugodnog ili uvredljivog okružja.

²³ Presude Suda od 16. srpnja 2015., *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480 i od 17. srpnja 2008., *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415.

- (13) Pri provedbi načela jednakog postupanja bez obzira na vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, Unija bi, u skladu s člankom 8. UFEU-a, trebala nastojati ukloniti nejednakosti i promovirati ravnopravnost muškaraca i žena, posebno zato što su žene često žrtve diskriminacije po više osnova.

Pri pripremi revizije zakona i drugih propisa koji su potrebni za usklađivanje s ovom Direktivom države članice trebale bi voditi računa o različitom učinku na muškarce i žene.

- (14) Procjena činjenica na temelju kojih je moguće pretpostaviti postojanje izravne ili neizravne diskriminacije trebala bi ostati u nadležnosti nacionalnih pravosudnih ili drugih nadležnih tijela, u skladu s pravilima nacionalnog prava ili prakse. Takva pravila posebno mogu omogućivati utvrđivanje neizravne diskriminacije svim sredstvima, među ostalim na temelju statističkih i/ili znanstvenih dokaza.

- (14-a) Razlike u postupanju na temelju dobi mogu se dopustiti u određenim okolnostima ako su opravdane legitimnim ciljem te ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna. To može uključivati ograničen pristup socijalnoj zaštiti za osobe koje pripadaju određenim dobnim skupinama ili diferencijaciju takve zaštite zbog različitih potreba različitih dobnih skupina.

- (15ab) Položaj osoba u različitim dobnim skupinama možda nije usporediv za potrebe procjene rizika u kontekstu određenih usluga osiguranja, bankovnih usluga i drugih financijskih usluga. Jednako vrijedi za položaj osoba sa specifičnim zdravstvenim poteškoćama, što može biti odlučujući čimbenik u procjeni rizika koja se provodi u kontekstu takvih usluga. Ovom bi se Direktivom stoga trebali utvrditi uvjeti pod kojima su razlike u postupanju unutar njezina područja primjene moguće ako su objektivno opravdane legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna.

- (14a) Povlašteno postupanje povezano s invaliditetom ili dobi može se dopustiti u određenim okolnostima kao oblik različitog postupanja ako je objektivno opravdano legitimnim ciljem te ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna. U tom bi se kontekstu promicanje ekonomske, kulturne ili socijalne uključenosti osoba s invaliditetom ili osoba iz određenih dobnih skupina trebalo smatrati legitimnim ciljem. Sredstva za postizanje tog cilja, kao što je pružanje povoljnijih uvjeta pristupa osobama s invaliditetom ili osobama iz određenih dobnih skupina, trebala bi biti primjerena i nužna. Smatra se da su mjere koje se odnose na invaliditet ili dob, a kojima se osobama s invaliditetom ili osobama određene dobi nude povoljniji uvjeti od onih dostupnih drugima, kao što su besplatna usluga ili smanjene tarife za korištenje javnim prijevozom ili sportskim objektima odnosno posjet muzejima, u skladu s načelom nediskriminacije te da ne predstavljaju diskriminaciju na temelju invaliditeta ili dobi.
- (15)
- (15b) Važno je da se klijente i relevantna pravosudna i žalbena tijela može, na zahtjev, informirati o razlozima koji stoje iza različitog postupanja na temelju dobi ili zdravstvenog stanja u pogledu financijskih usluga u pojedinačnim slučajevima. Pružatelji financijskih usluga nemaju obvezu otkrivanja poslovno osjetljivih podataka, no važno je da pružene informacije budu korisne i razumljive široj javnosti te da se njima pojašnjavaju razlike u pojedinačnim rizicima za dotičnu uslugu.
- (16) Svi pojedinci slobodni su sklapati ugovore, među ostalim slobodno odabrati ugovornog partnera za neku transakciju. Ova se Direktiva ne bi trebala primjenjivati na gospodarske transakcije koje poduzimaju pojedinci, za koje se te transakcije provode u kontekstu privatnog ili obiteljskog života.

- (17) Kod zabrane diskriminacije važno je poštovati ostala temeljna prava i slobode u skladu s Poveljom o temeljnim pravima i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući zaštitu privatnog i obiteljskog života, prava starijih osoba, slobodu vjeroispovijesti, slobodu udruživanja, slobodu izražavanja, slobodu tiska, slobodu informiranja, ugovornu slobodu i slobodu poduzetništva. Ovom Direktivom ne bi se trebale dovesti u pitanje mjere koje proizlaze iz nacionalnog prava, a koje su u demokratskom društvu primjerene i potrebne radi postizanja legitimnog cilja, uključujući očuvanje javne sigurnosti ili održavanje javnog poretka, suzbijanje kriminaliteta, zaštitu zdravlja te zaštitu prava i sloboda drugih ljudi.
- (17a) Ovom Direktivom obuhvaćena je primjena načela jednakog postupanja u pogledu pristupa socijalnoj zaštiti, pristupa obrazovanju, pristupa robi i uslugama te opskrbe njima u okvirima nadležnosti Unije. Pojam „pristup” ne uključuje utvrđivanje, u skladu s nacionalnim pravom i praksom, toga ima li osoba pravo na socijalnu zaštitu ili obrazovanje jer su države članice odgovorne za organizaciju, financiranje i sadržaj svojih sustava socijalne zaštite i obrazovanja, kao i za utvrđivanje toga tko ima pravo na socijalnu zaštitu ili obrazovanje.

- (17b) Socijalna zaštita u smislu ove Direktive trebala bi obuhvaćati socijalnu sigurnost, socijalnu pomoć, socijalno stanovanje i zdravstvenu zaštitu. Ova bi se Direktiva stoga trebala primjenjivati u odnosu na sva prava i naknade koji proizlaze iz sustava opće ili posebne socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i zdravstvene zaštite i koje propisuju ili izravno pružaju država ili privatne stranke. U tom kontekstu Direktiva bi se trebala primjenjivati na naknade u gotovini, u naravi i uslugama, neovisno o tome jesu li uključeni sustavi doprinosni ili nedoprinosni. Navedeni sustavi uključuju, na primjer, grane socijalne sigurnosti definirane Uredbom (EZ) br. 883/2004²⁴ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i sustave kojima se omogućuju naknade ili usluge koje se pružaju zbog razloga povezanih s manjkom financijskih sredstava ili rizikom od socijalne isključenosti.
- (17f) Nadležnost država članica s obzirom na organizaciju njihovih sustava socijalne zaštite obuhvaća nadležnost za uspostavljanje tih sustava i s njima povezanih aranžmana, njihovo financiranje i upravljanje njima, kao i nadležnost za utvrđivanje sadržaja, iznosa, izračuna i trajanja naknada i usluga te za utvrđivanje uvjeta za stjecanje prava na naknade i usluge, uključujući dobna ograničenja, kao i za prilagođavanje tih uvjeta kako bi se osigurala održivost javnih financija.
- (17g) Nadležnost država članica u odnosu na organizaciju njihovih obrazovnih sustava te na sadržaj poučavanja i obrazovnih aktivnosti, uključujući pružanje obrazovanja osobama s posebnim obrazovnim potrebama, obuhvaća nadležnost za osnivanje i financiranje obrazovnih institucija te upravljanje njima, za osmišljavanje kurikuluma i drugih obrazovnih aktivnosti, za utvrđivanje postupaka ispitivanja i za utvrđivanje uvjeta za stjecanje prava u javnim i privatnim obrazovnim ustanovama, uključujući, primjerice, određivanje naknada i dobna ograničenja za škole, tečajeve ili stipendije, studentske stipendije i zajmove.

²⁴ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti (SL L 166, 30.4.2004., str. 1.).

- (17h) Ova se Direktiva ne primjenjuje na pitanja obuhvaćena obiteljskim pravom, uključujući bračni status i posvojenje te na zakone o reproduktivnim pravima. Njome se također ne dovodi u pitanje sekularnost države, državnih institucija ili tijela te obrazovanja.
- (18)
- (19) U skladu s člankom 17. UFEU-a Unija poštuje i ne dovodi u pitanje status koji na temelju nacionalnog prava imaju crkve i vjerske udruge ili zajednice u državama članicama te jednako poštuje status svjetonazorskih i nekonfesionalnih organizacija.
- (19-a) Ovom se Direktivom ne bi trebale dovoditi u pitanje ciljane nacionalne mjere kojima se odobrava nediskriminirajući povlašteni tretman u pogledu određenih socijalnih naknada ako je to i sve dok je to nužno kako bi se odgovorilo na demografski izazov pada stopa nataliteta, koji potkrepljuju točni podaci koji ukazuju na takav pad nataliteta. Takve mjere mogu uključivati, na primjer, financijsku potporu obiteljima ili potporu obiteljima za stanovanje.
- (19a) Osobe s invaliditetom jesu osobe koje imaju dugotrajno tjelesno, mentalno, intelektualno ili osjetilno oštećenje koje, u interakciji s različitim preprekama, može ometati njihovo potpuno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima. Definiciju pojma „dugotrajno” u odnosu na koncept invaliditeta trebalo bi promatrati s obzirom na sudsku praksu Suda Europske unije, a posebno njegovu presudu u predmetu C-395/15.

- (19ab) Načelo pristupačnosti utvrđeno je u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Konvencijom se u tom pogledu predviđa da, kako bi se osobama s invaliditetom omogućilo da žive samostalno i u potpunosti sudjeluju u svim aspektima života, države članice kao države stranke trebaju poduzeti primjerene mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale, na ravnopravnoj osnovi s drugima, pristup izgrađenom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave, te drugim prostorima i uslugama otvorenima ili namijenjenima javnosti u urbanim i u ruralnim područjima,
- (19b)
- (19c)
- (19ca) Kako bi se promicala jednakost i uklonila diskriminacija, države članice trebale bi, na temelju ove Direktive te u skladu s UNCRPD-om, poduzeti sve primjerene korake radi osiguravanja razumne prilagodbe. Obveza razumne prilagodbe, pod uvjetom da se njome ne uzrokuje nerazmjerno opterećenje, već je utvrđena Direktivom 2000/78/EZ i UNCRPD-om. U skladu s tim instrumentima i prema tumačenju Suda Europske unije, razumna prilagodba znači nužne i primjerene izmjene i prilagodbe koje ne predstavljaju nerazmjerno opterećenje, ako su potrebne u pojedinačnom slučaju, kako bi se osobama s invaliditetom osiguralo uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima. Obično se pruža određenoj osobi na pojedinačnoj osnovi u obliku prilagodbi i/ili potpore u specifičnim okolnostima kako bi se toj osobi omogućio pristup nepristupačnim situacijama ili okruženjima odnosno ostvarenje prava. Razumna prilagodba može biti privremena, kao što su pristupna rampa za manje korake, softver za čitanje sadržaja zaslona, tumač za znakovni jezik za određeno događanje, prilagodba kurikula, nastavnih materijala i strategija poučavanja ili omogućivanje pristupa osoblju za pružanje potpore.

(19cb)

(19cc) Mjere razumne prilagodbe potrebne su samo u mjeri u kojoj ne predstavljaju nerazmjerno opterećenje. Izuzeća od jednog ili više zahtjeva u pogledu jednakog postupanja zbog nerazmjernog opterećenja koje predstavljaju ne bi trebala prelaziti ono što je strogo potrebno za ograničenje tog opterećenja u svakom pojedinom slučaju. Mjere koje bi predstavljale nerazmjerno opterećenje trebale bi se tumačiti kao mjere koje bi predstavljale dodatno prekomjerno organizacijsko ili financijsko opterećenje, uzimajući pritom u obzir vjerojatne koristi koje se time ostvaruju za dotične osobe s invaliditetom. U svakoj procjeni trebalo bi uzeti u obzir samo legitimne razloge.

(19d)

(20)

(20-a) Mjere kojima se osigurava razumna prilagodba u pojedinačnim slučajevima imaju važnu ulogu u osiguravanju pune ravnopravnosti u praksi za osobe s invaliditetom u područjima obuhvaćenima ovom Direktivom. U kontekstu ugovornog ili drugog dugotrajnog odnosa između pružatelja usluga i osobe s invaliditetom strukturna promjena prostora ili opreme mogla bi se smatrati razumnom prilagodbom. Razumna prilagodba može uključivati prilagodbu ili izmjenu uobičajenih politika, postupaka i praksi pružatelja usluga, prilagodbu uvjeta pristupa i pružanje posebne pomoći ili usluga, uzimajući u obzir posebne potrebe osobe s invaliditetom s ciljem postizanja jednakog ishoda. Mjere kojima se osigurava razumna prilagodba ne bi trebale predstavljati nerazmjerno opterećenje.

- (20aa) Međutim, za usluge stanovanja pružatelj usluga ne bi trebao zbog usklađivanja s odredbama ove Direktive o razumnoj prilagodbi biti primoran izvršiti strukturne promjene prostora ili platiti takve izmjene. U skladu s nacionalnim pravom i praksom pružatelj usluga trebao bi prihvatiti takve promjene ako se financiraju na drukčiji način i ako se njima ne nameće neka druga vrsta nerazmjernog opterećenja.
- (20-b) Države članice potiče se da razvijaju i provode inovativne mjere kako bi osigurale razumnu prilagodbu.
- (20ab)
- (20b) Pri procjeni toga hoće li mjere kojima se osigurava razumna prilagodba predstavljati nerazmjerno opterećenje trebalo bi voditi računa o mnogim čimbenicima, među ostalim o veličini, resursima i vrsti organizacije ili poduzeća, kao i procijenjenom trošku tih mjera ili (tehničkom i/ili ekonomskom) trajanju infrastrukture i predmeta koji se upotrebljavaju za pružanje usluge. Nadalje, nerazmjerno opterećenje moglo bi posebno nastati ako bi bile potrebne znatne strukturne promjene kako bi se omogućio pristup pokretnoj ili nepokretnoj imovini koja je na temelju nacionalnih propisa zaštićena zbog svoje povijesne, kulturne, umjetničke ili arhitektonske vrijednosti.
- (20c) Kako bi se omogućilo dovoljno vremena za usklađivanje sa zahtjevima za osiguravanje razumne prilagodbe za osobe s invaliditetom iz ove Direktive, primjereno je predvidjeti dulji rok za prenošenje takvih mjera.

(20d) Ovom se Direktivom ne dovode u pitanje pravni akti Unije kojima se utvrđuju specifikacije za osiguravanje pristupačnosti ili razumne prilagodbe za osobe s invaliditetom. Takve specifikacije predviđene su, među ostalim, Uredbom Komisije (EU) br. 1300/2014²⁵, Uredbom (EU) br. 181/2011²⁶ Europskog parlamenta i Vijeća, Uredbom (EZ) br. 1107/2006 Europskog parlamenta i Vijeća²⁷ te Uredbom (EU) 2021/782²⁸. Osim toga, Direktivom (EU) 2019/882 utvrđuju se zahtjevi za pristupačnost određenih proizvoda i usluga osobama s invaliditetom, dok se Direktivom (EU) 2016/2102 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pristupačnosti internetskih stranica i mobilnih aplikacija tijela javnog sektora utvrđuju zahtjevi za pristupačnost internetskih stranica i mobilnih aplikacija tijela javnog sektora, čime se omogućuje da te internetske stranice i mobilne aplikacije budu pristupačnije korisnicima, osobito osobama s invaliditetom. Drugi pravni zahtjevi uspostavljeni su, među ostalim, u Uredbi (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća te Direktivi 2014/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća. Ako se poštuju pravni akti Unije kojima su predviđene detaljne norme ili specifikacije o razumnoj prilagodbi u odnosu na određenu robu ili usluge, zahtjevi iz ove Direktive koji se odnose na razumnu prilagodbu trebali bi se smatrati ispunjenima.

²⁵ Uredba Komisije (EU) br. 1300/2014 od 18. studenoga 2014. o tehničkoj specifikaciji za interoperabilnost u vezi s pristupačnošću željezničkog sustava Unije osobama s invaliditetom i osobama s ograničenom pokretljivošću (SL L 356, 12.12.2014., str. 110.).

²⁶ Uredba (EU) br. 181/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o pravima putnika u autobusnom prijevozu i izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 (SL L 55, 28.2.2011., str. 1.).

²⁷ Uredba (EZ) br. 1107/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o pravima osoba s invaliditetom i osoba smanjene pokretljivosti u zračnom prijevozu (SL L 204, 26.7.2006., str. 1.).

²⁸ Uredba (EU) 2021/782 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2021. o pravima i obvezama putnika u željezničkom prijevozu (preinaka) (SL L 172, 17.5.2021., str. 1.).

- (21) Zabranom diskriminacije ne bi se smjelo dovesti u pitanje zadržavanje ili donošenje, od strane država članica, mjera kojima je cilj spriječiti ili kompenzirati nepovoljniji položaj skupine osoba određene vjere ili uvjerenja, osoba s invaliditetom te osoba određene dobi ili seksualne orijentacije, ili osoba s kombinacijom obilježja koja se odnose na te specifične osnove za diskriminaciju. Takve mjere mogu uključivati potporu organizacijama i osobama određene vjere ili uvjerenja, osobama s određenim invaliditetom, osobama određene dobi ili seksualne orijentacije ako je njihov glavni cilj promicanje ekonomske, kulturne ili socijalne uključenosti tih osoba ili briga za njihove posebne potrebe.
- (22) Ovom Direktivom utvrđuju se minimalni zahtjevi, čime se državama članicama omogućuje da uvedu ili zadrže povoljnije odredbe. Provedba ove Direktive ne bi smjela poslužiti za opravdavanje bilo kakvog povratka na lošije stanje u odnosu na stanje koje postoji u svakoj državi članici.
- (23) Žrtve diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije trebale bi imati na raspolaganju odgovarajuća sredstva pravne zaštite. Radi pružanja učinkovitije razine zaštite, udruženjima, organizacijama i drugim pravnim tijelima trebalo bi omogućiti da sudjeluju u postupcima, među ostalim u ime žrtava ili kao potpora žrtvama, ne dovodeći u pitanje nacionalna postupovna pravila u vezi sa zastupanjem i obranom pred sudom.
- (24) U skladu s postojećom pravnom stečevinom EU-a o ravnopravnosti i nediskriminaciji, pravila o teretu dokazivanja trebala bi se prilagoditi kod očite diskriminacije, a kako bi se načelo jednakog postupanja moglo učinkovito primijeniti, teret dokazivanja trebao bi se prebaciti na tuženika ako su podneseni dokazi o takvoj diskriminaciji. Međutim, tuženik nije dužan dokazivati da tužitelj pripada određenoj vjeri ili ima određena uvjerenja ili invaliditet ili da je određene dobi ili seksualne orijentacije.

- (25) Učinkovita primjena načela jednakog postupanja zahtijeva odgovarajuću sudsku zaštitu od viktimizacije.
- (26) U svojoj rezoluciji o praćenju provedbe Europske godine jednakih mogućnosti za sve (2007.) Vijeće je pozvalo na potpuno uključivanje civilnog društva, među ostalim organizacija koje predstavljaju osobe za koje postoji rizik od diskriminacije, socijalnih partnera i zainteresiranih strana u izradu politika i programa čiji je cilj sprečavanje diskriminacije te promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti na europskoj i na nacionalnoj razini.
- (27) Iskustvo u primjeni direktiva 2000/43/EZ, 2004/113/EZ i 2006/54/EZ²⁹ pokazuje da bi zaštita od diskriminacije na osnovama obuhvaćenima ovom Direktivom bila ojačana proširenjem mandata postojećeg odnosno postojećih tijela za jednakost u svakoj državi članici na pitanja obuhvaćena ovom Direktivom. Direktivom Vijeća (EU) 2024/1499 utvrđuju se minimalni standardi za funkcioniranje tijela za jednakost, osobito u pogledu njihove učinkovitosti i neovisnosti. Direktiva Vijeća (EU) 2024/1499 trebala bi se stoga primjenjivati i na pitanja obuhvaćena ovom Direktivom te bi se u tu svrhu trebala izmijeniti. Nadalje, države članice mogu se koristiti Preporukom Komisije o standardima za tijela za jednakost od 22. lipnja 2018. kao smjernicom za doprinos poboljšanju učinkovitosti i neovisnosti tih tijela.

²⁹ Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (SL L 204, 26.7.2006, str. 23)

(28) Države članice trebale bi promicati prikupljanje podataka o jednakom postupanju i diskriminaciji, ponajprije s ciljem praćenja i ocjene učinkovitosti mjera poduzetih u svrhu usklađivanja s ovom Direktivom. U tu svrhu države članice mogu, primjerice, utvrditi osnovne vrijednosti ili mjerljive ciljeve, ili prikupljati kvalitativne i/ili kvantitativne podatke. Za potrebe ove Direktive trebalo bi se smatrati da podaci o jednakom postupanju i diskriminaciji uključuju sve informacije koje su korisne i relevantne za opisivanje i analizu stanja u području ravnopravnosti u smislu da ukazuju na postojanje i/ili razmjere diskriminacije i/ili ravnopravnosti. Podaci koji se prikupljaju mogu uključivati osnovne podatke, poput demografskih i socioekonomskih podataka, podatke o materijalnim i doživljenim neravnopravnostima ili podatke koji omogućuju ocjenu postojećih politika ili podataka koji se temelje na pokazateljima ljudskih prava. Podatke bi trebalo prikupljati u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i praksom te u skladu s primjenjivim pravom Unije, posebno Uredbom (EU) 2016/679 (Opća uredba o zaštiti podataka). Podaci o jednakom postupanju i nediskriminaciji mogu činiti posebne kategorije osobnih podataka u smislu članka 9. Uredbe (EU) 2016/679. Pri prenošenju ove Direktive države članice trebale bi u nacionalno zakonodavstvo uključiti odgovarajuće zaštitne mjere za obradu osobnih podataka, osobito za posebne kategorije osobnih podataka. Države članice trebale bi se pobrinuti i za sigurnost, cjelovitost, autentičnost i povjerljivost podataka koji se prikupljaju i pohranjuju za potrebe ove Direktive.

- (29) Države članice trebale bi predvidjeti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće kazne u slučaju povrede nacionalnih odredaba donesenih na temelju ove Direktive. Kazne mogu uključivati administrativne i financijske sankcije, kao što su novčane kazne ili plaćanje naknade, kao i druge vrste sankcija.
- (30) S obzirom na to da cilj ove Direktive, a to je osiguravanje zajedničke razine zaštite od diskriminacije u svim državama članicama, ne mogu dostatno ostvariti države članice, nego se zbog njezina opsega ili učinaka predloženog djelovanja on na bolji način može ostvariti na razini Unije, Unija može donijeti mjere u skladu s načelom supsidijarnosti utvrđenim u članku 5. UEU-a. U skladu s načelom proporcionalnosti utvrđenim u tom članku, ova Direktiva ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje tog cilja.
- (31) U skladu sa stavkom 34. Međuinstitucijskog sporazuma o boljoj izradi zakonodavstva od 13. travnja 2016.³⁰ države članice poziva se da, u vlastitom interesu i u interesu Unije, sastave i objave vlastite tablice koje će, u onoj mjeri u kojoj je to moguće, prikazati korelaciju između ove Direktive i mjera prenošenja,

DONIJELO JE OVU DIREKTIVU:

³⁰ SL L 123, 12.5.2016., str. 1.

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Svrha

Ovom Direktivom utvrđuje se okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja unutar područja primjene ove Direktive.

Članak 2.

Pojam diskriminacije

1. Za potrebe ove Direktive „načelo jednakog postupanja” znači nepostojanje bilo kakve diskriminacije na temelju bilo koje osnove iz članka 1.
2. Za potrebe ove Direktive „diskriminacija” znači:
 - (a) izravna diskriminacija po jednoj od osnova iz članka 1., pri čemu se smatra da se o njoj radi ako se prema jednoj osobi postupuje lošije nego prema drugoj osobi, ako je došlo do takvog postupanja ili bi moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama;
 - (b) neizravna diskriminacija po jednoj od osnova iz članka 1., pri čemu se smatra da se o njoj radi ako bi se nekom naizgled neutralnom odredbom, kriterijem ili praksom dovelo osobe određene vjere ili uvjerenja, osobe s određenim invaliditetom ili osobe određene dobi ili seksualne orijentacije u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s drugim osobama, osim ako su ta odredba, kriterij ili praksa objektivno opravdani legitimnim ciljem, a sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna;

- (c) uznemiravanje povezano s jednom od osnova iz članka 1., pri čemu se smatra da se o njemu radi ako dolazi do neželjenog ponašanja sa svrhom ili učinkom povrede dostojanstva osobe i stvaranja zastrašujućeg, neprijateljskog, ponižavajućeg, neugodnog ili uvredljivog okružja. U tom kontekstu pojam uznemiravanja može biti definiran u skladu s nacionalnim pravom i praksom država članica;
- (d)
 - (d-b) navođenje na diskriminaciju protiv osoba po jednoj od osnova iz članka 1.
 - (e) uskraćivanje razumne prilagodbe osobama s invaliditetom pri čemu se smatra da se o njemu radi ako se ne ispunjavaju obveze iz članka 4.a ove Direktive;
- 3. Diskriminacija na temelju ove Direktive uključuje diskriminaciju po kombinaciji osnova za diskriminaciju iz članka 1., kao i kombinaciji jedne ili više tih osnova i bilo koje od osnova za diskriminaciju zaštićenih na temelju Direktive 2000/43/EZ, Direktive 2004/113/EZ ili Direktive 79/7/EEZ.
- 4.
- 5.
 - 5.a Razlike u postupanju na temelju dobi mogu se dopustiti ako su opravdane legitimnim ciljem, uključujući legitimne ciljeve u području socijalne i zdravstvene politike, te ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna.

- 7.a Razlike u premijama ili naknadama za osiguranje pojedinaca odnosno cijenama ili pristojbama koje im se naplaćuju za pružanje usluga osiguranja, bankovnih usluga i drugih financijskih usluga na temelju dobi ne predstavljaju diskriminaciju ako su takve razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem te ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna. Tako je samo u slučaju kada primjena dobi čini odlučujući čimbenik u procjeni rizika za dotičnu uslugu, i to samo u mjeri u kojoj se procjena rizika temelji na točnim, relevantnim i ažuriranim aktuarskim ili statističkim podacima ili – ako ti podaci nisu dostupni ili su nedostatni – na relevantnom i pouzdanom medicinskom znanju, a u procjeni rizika uzima se u obzir individualni položaj podnositelja zahtjeva za uslugu osiguranja, bankovnu uslugu ili drugu financijsku uslugu.
7. Razlike u premijama ili naknadama za osiguranje pojedinaca odnosno cijenama ili pristojbama koje im se naplaćuju za pružanje usluga osiguranja, bankovnih usluga i drugih financijskih usluga na temelju zdravstvenog stanja ne predstavljaju diskriminaciju u smislu ove Direktive ako su takve razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna. Tako je samo u slučaju kada primjena zdravstvenog stanja čini odlučujući čimbenik u procjeni rizika za dotičnu uslugu, i to samo u mjeri u kojoj se procjena rizika temelji na točnim, relevantnim i ažuriranim aktuarskim ili statističkim podacima ili – ako ti podaci nisu dostupni ili su nedostatni – na relevantnom i pouzdanom medicinskom znanju, a u procjeni rizika uzima se u obzir individualni položaj podnositelja zahtjeva za uslugu osiguranja, bankovnu uslugu i drugu financijsku uslugu.
6. Povlaštenu tretman na temelju dobi ili invaliditeta može se dopustiti ako je objektivno opravdan legitimnim ciljem te ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna. Povlaštenu tretman kako bi se osigurali uključivanje, integracija ili sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima može biti u obliku slobodnog pristupa, sniženih tarifa ili povlaštenog pristupa te se može dopustiti na temelju ove Direktive kao opravdano, primjereno i nužno postupanje.

8. Ovom Direktivom ne dovode se u pitanje mjere koje proizlaze iz nacionalnog prava, a koje su u demokratskom društvu primjerene i potrebne radi očuvanja javne sigurnosti ili održavanja javnog poretka, suzbijanja kriminaliteta, zaštite maloljetnika, zaštite zdravlja i sigurnosti te zaštite temeljnih prava i sloboda drugih ljudi kako su zaštićeni u skladu s Poveljom temeljnih prava, uključujući zaštitu privatnog i obiteljskog života, prava starijih osoba, pravo na slobodu vjeroispovijesti, slobodu udruživanja, slobodu izražavanja, slobodu tiska, slobodu informiranja, ugovornu slobodu i slobodu poduzetništva.

Članak 3.
Područje primjene

1. U granicama nadležnosti prenesenih na Europsku uniju i unutar okvira iz stavka 2., te uz potpuno poštovanje načela supsidijarnosti i proporcionalnosti, zabrana diskriminacije primjenjuje se na sve osobe, i u javnom i u privatnom sektoru, uključujući javna tijela, u odnosu na:

(a) pristup socijalnoj zaštiti, u mjeri u kojoj se on odnosi na socijalno osiguranje i na socijalnu pomoć, socijalno stanovanje i zdravstvenu zaštitu.

Pristup u okviru ove točke uključuje proces traženja informacija, prijavu i registraciju, kao i stvarno pružanje mjera socijalne zaštite;

(b)

(c) pristup obrazovanju.

Pristup u okviru ove točke uključuje proces traženja informacija, prijavu i registraciju, kao i stvarni upis i sudjelovanje u obrazovnim aktivnostima;

(d) pristup robi i uslugama, uključujući stanovanje, te opskrbu tom robom i uslugama koje su dostupne javnosti.

Pristup u okviru ove točke uključuje proces traženja informacija, prijavu, registraciju, naručivanje, rezervaciju, najam i kupnju, kao i stvarnu opskrbu i korištenje dotičnom robom i uslugama.

2. Ova Direktiva ne primjenjuje se na:

- (a) pitanja obuhvaćena obiteljskim pravom, uključujući bračni status i posvojenje, kao i reproduktivna prava te s njima povezana prava na naknade socijalne sigurnosti povezane s bračnim statusom;
- (b) organizaciju i financiranje sustava socijalne zaštite država članica, uspostavljanje tih sustava i s njima povezanih aranžmana te upravljanje njima, kao ni na sadržaj, iznos, izračun ni trajanje naknada i usluga te uvjete za stjecanje prava na te naknade i usluge, uključujući dobna ograničenja;
- (c)
- (d) organizaciju i financiranje obrazovnih sustava država članica, uključujući osnivanje obrazovnih ustanova i upravljanje njima, sadržaj poučavanja i obrazovnih aktivnosti, osmišljavanje kurikula, utvrđivanje postupaka ispitivanja i uvjeta za stjecanje prava, uključujući određivanje naknada i dobna ograničenja za škole, tečajeve ili stipendije, studentske stipendije i zajmove;
- (e) razlike u postupanju koje se temelje na vjeri ili uvjerenju osobe u vezi s upisom u obrazovne institucije čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenju, u skladu s nacionalnim pravom, tradicijom i praksom.
- (f) pristup robi i uslugama, uključujući stanovanje, te opskrbu tom robom i uslugama, koje se nude u području privatnog i obiteljskog života te transakcije koje se provode u tom kontekstu.

3.
 - 3.a Ovom Direktivom ne dovode se u pitanje nacionalne mjere kojima se dozvoljava ili zabranjuje nošenje vjerskih simbola niti se ograničava nadležnost država članica u tim pitanjima.
4. Ovom Direktivom ne dovodi se u pitanje nacionalno zakonodavstvo kojim se jamči sekularnost države, državnih institucija ili tijela, ili obrazovanja, odnosno nacionalno zakonodavstvo koje se odnosi na status crkava i drugih organizacija koje se temelje na vjeri ili uvjerenju niti se ograničava nadležnost država članica u tim pitanjima kako je priznata člankom 17. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
 - 4.a Ovom se Direktivom ne dovode u pitanje ciljane nacionalne mjere kojima se odobrava nediskriminirajući povlašteni tretman u pogledu određenih socijalnih naknada ako je to i sve dok je to nužno kako bi se odgovorilo na demografski izazov pada stopa nataliteta, koji potkrepljuju točni podaci koji ukazuju na takav pad nataliteta.
5. Ovom Direktivom ne obuhvaćaju se razlike u postupanju na temelju državljanstva niti se dovode u pitanje odredbe i uvjeti u vezi s ulaskom državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva na državno područje država članica te boravkom na njemu, kao ni postupanje koje proizlazi iz pravnog statusa dotičnih državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva.
 - 5.a Razlike u postupanju koje proizlaze iz regionalnih ili lokalnih varijacija u razini usluga od općeg interesa ne predstavljaju diskriminaciju u smislu ove Direktive.

Članak 4.

Članak 4.a

Razumna prilagodba osobama s invaliditetom

1. Kako bi se zajamčilo poštovanje načela jednakog postupanja u pogledu osoba s invaliditetom, osigurava se razumna prilagodba u područjima iz članka 3.
2. Za potrebe stavka 1. razumna prilagodba znači nužna i primjerena izmjena i prilagodba koja ne predstavlja nerazmjerno opterećenje, ako je to potrebno u određenom slučaju, kako bi se osobi s invaliditetom osiguralo uživanje ili ostvarivanje, na ravnopravnoj osnovi s drugima, pristupa mjeri socijalne zaštite, pristupa obrazovanju te pristupa robi i uslugama, kao i opskrbu tom robom i uslugama u okviru područja primjene ove Direktive.
3. Za usluge stanovanja stavcima 1. i 2. ne traži se od pružatelja usluga da izvrši strukturne promjene prostora ili da ih plati. U skladu s nacionalnim pravom i praksom pružatelj usluga stanovanja mora prihvatiti takve promjene ako se financiraju na drugačiji način i ne nameću nerazmjerno opterećenje.
4. Odredbama ovog članka ne dovode se u pitanje odredbe prava Unije koje se odnose na pristupačnost ili razumnu prilagodbu u odnosu na određenu robu ili usluge.

5. Pri procjeni toga bi li mjere potrebne za usklađivanje s ovim člankom predstavljale nerazmjerno opterećenje, posebno se vodi računa o:
- (a) veličini, resursima, vrsti te neto prometu i dobiti nositelja dužnosti;
 - (aa) negativnom učinku na osobu s invaliditetom na koju utječe činjenica da primjerena i potrebna mjera ne postoji;
 - (b) procijenjenom trošku primjerene i potrebne mjere;
 - (c) procijenjenoj koristi za osobe s invaliditetom općenito, s obzirom na učestalost i vrijeme korištenja određenom robom i uslugama te učestalost i trajanje uzajamnog odnosa s prodavačem robe ili pružateljem usluga;
 - (ca) iznosu javnog financiranja dostupnog nositelju dužnosti za poduzimanje primjerene i potrebne mjere;
 - (d)
 - (e) povijesnoj, kulturnoj, umjetničkoj ili arhitektonskoj vrijednosti dotične pokretne ili nepokretne imovine; i
 - (f) sigurnosti i praktičnosti dotičnih mjera.

Opterećenje se ne smatra nerazmjernim ako je u dovoljnoj mjeri potpomognuto postojećim mjerama politike za zaštitu osoba s invaliditetom dotične države članice.

2.

3.

Članak 5.

Pozitivno djelovanje

1. S ciljem osiguravanja potpune ravnopravnosti u praksi, načelo jednakog postupanja ne sprečava nijednu državu članicu da zadrži ili donese posebne mjere radi sprečavanja ili kompenzacije zbog nepovoljnog položaja povezanog s vjerom ili uvjerenjem, invaliditetom, dobi ili seksualnom orijentacijom.

Članak 6.

Minimalni zahtjevi

1. Države članice mogu uvesti ili zadržati odredbe koje su za zaštitu načela jednakog postupanja povoljnije od odredaba iz ove Direktive.
2. Provedba ove Direktive nipošto ne predstavlja osnovu za smanjenje razine zaštite od diskriminacije koju države članice već pružaju u područjima obuhvaćenima ovom Direktivom.

POGLAVLJE II.
PRAVNI LIJEKOVI I IZVRŠENJE

Članak 7.

Obrana prava

1. Države članice osiguravaju da svim osobama koje smatraju da im je nanesena nepravda zbog toga što nije bilo primijenjeno načelo jednakog postupanja, čak i kad je odnos u kojem je navodno došlo do diskriminacije prestao, budu dostupni sudski i/ili upravni postupci te, ako se smatraju primjerenima, postupci alternativnog rješavanja sporova, radi provođenja obveza iz ove Direktive.
2. Države članice osiguravaju da udruženja, organizacije i drugi pravni subjekti koji u skladu s kriterijima utvrđenima nacionalnim pravom imaju legitiman interes za osiguravanje usklađenosti s odredbama ove Direktive, djelujući u ime tužitelja ili kao potpora tužitelju, uz njegovo odobrenje, mogu sudjelovati u svim sudskim i/ili upravnim postupcima predviđenima za izvršenje obveza iz ove Direktive.
3. Stavcima 1. i 2. ne dovode se u pitanje nacionalni propisi koji se odnose na vremenska ograničenja za pokretanje postupka u pogledu načela jednakog postupanja.
4. Ovom se odredbom ne dovodi u pitanje primjena članka 10. Direktive Vijeća (EU) 2024/1499.

Članak 8.
Teret dokazivanja

1. U skladu sa svojim nacionalnim pravosudnim sustavima države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi, kada osobe koje se smatraju oštećenima jer na njih nije primijenjeno načelo jednakog postupanja, pred sudom ili drugim nadležnim tijelom, utvrde činjenice na temelju kojih se može pretpostaviti da je došlo do diskriminacije, osigurale da tuženik mora dokazati da se nije prekršila zabrana diskriminacije.
2. Stavkom 1. ne sprečava se države članice da uvedu pravila dokaznog postupka koja su povoljnija za tužitelje.
3. Stavak 1. ne primjenjuje se na kaznene postupke.
4. Države članice mogu odlučiti da neće primijeniti stavak 1. na postupke u kojima sud ili drugo nadležno tijelo ispituje činjenice u vezi sa slučajem.
5. Stavci 1., 2., 3. i 4. ovog članka primjenjuju se i na druge pravne postupke koji se pokreću u skladu s člankom 7. stavkom 2.

Članak 9.
Viktimizacija

Države članice u svoje nacionalne pravne sustave uvode mjere koje su potrebne za zaštitu pojedinaca od svakog nepovoljnog postupanja ili nepovoljnih posljedica koji su reakcija na podnošenje tužbe ili pokretanje postupka radi osiguravanja poštovanja načela jednakog postupanja.

Članak 10.
Širenje informacija

Države članice osiguravaju da na svojem cjelokupnom državnom području, koristeći se primjerenim sredstvima, dotične osobe upoznaju s odredbama koje su donesene na temelju ove Direktive, zajedno s odgovarajućim odredbama koje su već na snazi.

Članak 11.
Dijalog s relevantnim zainteresiranim stranama

S ciljem promicanja načela jednakog postupanja države članice potiču dijalog s relevantnim dionicima u čijem je zakonitom interesu, u skladu s nacionalnim pravom i praksom, da daju svoj doprinos borbi protiv diskriminacije na osnovama i u područjima koje obuhvaća ova Direktiva.

Članak 12.

POGLAVLJE III. ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 13.

Usklađenost

Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale poštovanje načela jednakog postupanja unutar područja primjene ove Direktive, a posebno za:

- (a) ukidanje svih zakona i drugih propisa koji su u suprotnosti s načelom jednakog postupanja;
- (b) proglašavanje ništavim ili izmjenu svih ugovornih odredaba, unutarnjih pravila poduzeća i propisa kojima se uređuju profitna ili neprofitna udruženja u suprotnosti s načelom jednakog postupanja.

Članak 14.

Kazne

Države članice utvrđuju pravila o kaznama koje se primjenjuju na kršenja nacionalnih odredaba donesenih na temelju ove Direktive i poduzimaju sve potrebne mjere radi osiguranja njihove primjene. Kazne mogu obuhvaćati isplatu odštete, koja ne smije biti ograničena prethodnim utvrđivanjem gornje granice te mora biti učinkovita, proporcionalna i odvraćajuća.

Članak 14.a

Rodno osviještena politika

Države članice pri provedbi ove Direktive uzimaju u obzir cilj uklanjanja nejednakosti i promicanja ravnopravnosti muškaraca i žena.

Članak 14.b
Izmjene Direktive (EU) 2024/1499
(Direktiva donesena na temelju dokumenta COM(2022) 689 final)

Direktiva (EU) 2024/1499 mijenja se kako slijedi:

1. u članku 1. stavcima 1. i 2., članku 4., članku 5. stavcima 1. i 2., članku 8. stavku 1., članku 10. stavku 1., članku 15. i članku 16. stavcima 2. i 4., tekst „direktive 79/7/EEZ, 2000/43/EZ, 2000/78/EZ i 2004/113/EZ” zamjenjuje se riječima „direktive 79/7/EEZ, 2000/43/EZ, 2000/78/EZ, 2004/113/EZ i XX/XX (*Direktiva donesena na temelju dokumenta COM(2022) 689 final*)” u odgovarajućem padežu;
2. u članku 6. stavku 1. tekst „članka 4. direktive 79/7/EEZ, članka 2. Direktive 2000/43/EZ, članka 2. Direktive 2000/78/EZ i članka 4. Direktive 2004/113/EZ” zamjenjuje se riječima „članka 4. Direktive 79/7/EEZ, članka 2. Direktive 2000/43/EZ, članka 2. Direktive 2000/78/EZ, članka 4. Direktive 2004/113/EZ ili članka 2. Direktive XX/XX (*Direktiva donesena na temelju dokumenta COM(2022) 689 final*)”.

Članak 15.

Provedba

1. Države članice stavljaju na snagu zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom do [tri godine nakon donošenja]. O tome odmah obavješćuju Komisiju i Komisiji dostavljaju tekst tih odredaba.

Kada države članice donose te mjere, one sadržavaju upućivanje na ovu Direktivu ili se na nju upućuje prilikom njihove službene objave. Načine tog upućivanja određuju države članice.

2. S obzirom na članak 4.a države članice imaju pravo iskoristiti produljenje roka za prenošenje iz stavka 1. za najviše dvije godine. U tu svrhu države članice obavješćuju Komisiju o takvoj odluci i priopćuju relevantni datum prenošenja do tri godine nakon donošenja.
- 3.
4. Države članice promiču prikupljanje podataka o jednakom postupanju i diskriminaciji. Podaci se prikupljaju u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i praksom te u skladu s primjenjivim pravom Unije, posebno Uredbom (EU) 2016/679 (Opća uredba o zaštiti podataka).

Članak 16.

Izvješće

1. Države članice najkasnije do [četiri godine od datuma iz članka 15. stavka 1.] i svakih pet godina nakon toga Komisiji dostavljaju sve informacije koje su joj potrebne za izradu izvješća za Europski parlament i Vijeće o primjeni ove Direktive.
2. U izvješću Komisije uzimaju se u obzir, prema potrebi, stajališta nacionalnih tijela za jednakost i relevantnih dionika, kao i Agencije EU-a za temeljna prava. U skladu s načelom rodno osviještene politike, kako je utvrđeno u članku 8. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, u tom se izvješću, među ostalim, donosi procjena učinka poduzetih mjera na žene i muškarce. U svjetlu primljenih informacija u izvješću se prema potrebi navode prijedlozi za izmjenu i ažuriranje ove Direktive.

Članak 17.
Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu na dan objave u *Službenom listu Europske unije*.

Članak 14.b primjenjuje se od... [*kraj razdoblja prenošenja ove Direktive*].

Članak 18.
Adresati

Ova je Direktiva upućena državama članicama.
